

Piotr Kowalski

Doktorant Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

WPLYW POLITYKI SPÓJNOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ NA ROZWÓJ I WZROST KONKURENCYJNOŚCI REGIONÓW

Streszczenie: Artykuł przedstawia nowe spojrzenie na politykę spójności i jej wpływ na europejską gospodarkę. Polityka ekonomiczna Unii Europejskiej jest oparta na liberalnej neoklasycznej teorii ekonomii. Jednocześnie dopuszcza się stosowanie regionalnie ograniczonego interwencjonizmu. W ten sposób uboższe regiony otrzymują wsparcie, które stymuluje ich rozwój gospodarczy. Oczekuje się, że tak prowadzona strategia gospodarcza przyniesie w przyszłości harmonijny i stabilny rozwój krajów członkowskich UE, a także przyczyni się do wyrównania różnic w standardach i warunkach życia w krajach członkowskich. Program gospodarczy Europy wpływa na trwały, stabilny rozwój gospodarczy. Pozwala łagodzić cyklicznie pojawiające się kryzysy gospodarcze. Światowe załamanie gospodarcze ostatnich lat było okazją do ponownego starcia się dwóch wielkich teorii ekonomicznych – klasycznej i Keynesa. Ponownie zwrócono uwagę na rolę i odpowiedzialność państwa w zakresie polityki gospodarczej.

Słowa kluczowe: polityka spójności, Unia Europejska, kryzys gospodarczy, interwencjonizm.

Teoria keynesowska przez wiele lat była podstawą programów gospodarczych państw z wysoko rozwiniętą gospodarką. Powszechną praktyką stał się interwencjonizm. Keynes twierdził, że polityka monetarna i fiskalna rządu nakierowana na utrzymanie pełnego zatrudnienia musi mieć charakter ekspansywny¹. Począwszy od lat 30., aż po pierwszą połowę lat 70., keynesowska teoria ekonomiczna święciła triumfy. Aktywna polityka państwa mająca na celu nakręcenie koniunktury, zwana interwencjonizmem, pojawiła się już podczas pierwszej wojny światowej. Wówczas uważano jednak, że było to rozwiązanie nadzwyczajne, związane z toczącą się wojną². Do najbardziej znanych i największych ze względu na skalę rozwiązań gospodarczych wykorzystujących tę teorię możemy bez wątplenia zaliczyć:

- politykę „New Deal” prezydenta Roosevelta w okresie wielkiego kryzysu lat trzydziestych XX w.;

¹ D. Kamerschen, R. McKenzie, C. Nardinelli (red.), *Ekonomia*, Fundacja Gospodarcza NSZZ „Solidarność”, 1993, s. 152.

² W. Morawski, *Kronika kryzysów gospodarczych*, Wydawnictwo TRIO, Warszawa 2003, s. 110.

- politykę gospodarczą Wielkiej Brytanii po drugiej wojnie światowej, wspierającą nacjonalizację kluczowych gałęzi przemysłu, wspartą szerokim interwencjonizmem państwowym;
- plan Marshalla po drugiej wojnie światowej, pomagający odbudować zrujnowane przez wojnę gospodarki państw Europy Zachodniej.

System ekonomiczny Johna Maynarda Keynesa wymaga działania *ad hoc* w formie ingerencji państwa³. Keynes nie określał przedmiotu zakupów rządu. Uważał, że nie miało to znaczenia, jeśli pieniądze były wydatkowane. Pozwalał sobie na żartobliwe chwalenie faraonów budujących piramidy⁴. Okres po drugiej wojnie światowej, zwłaszcza lata pięćdziesiąte i sześćdziesiąte, to czas imponującego wzrostu gospodarek wielu państw europejskich i niskiego bezrobocia. W Niemczech doszło nawet do sytuacji, w której brakowało rąk do pracy. W skrajnych przypadkach niektórzy pracodawcy „podkupywali” siłę roboczą innym przedsiębiorcom. Sytuacja zmieniła się z końcem lat 70. – okazało się bowiem, że interwencjonizm nie gwarantuje w dłuższym okresie stabilnego rozwoju gospodarczego, niskiej inflacji, a nawet bezrobocia na niskim poziomie (niektóre kraje dla pobudzenia koniunktury i zmniejszenia bezrobocia pozwoliły sobie na wzrost inflacji – w rezultacie wymknęła się ona spod kontroli, a bezrobocie – zamiast spadać – wzrosło).

Odpowiedzią na zaistniałą sytuację miał być powrót do neoklasycznej teorii ekonomii. Zanegowano skuteczność prostych form interwencji państwa. Część ekonomistów uważa, że ekonomia keynesowska jest oparta na błędnych przesłankach i wróciła do przedkeynesowskiego modelu klasycznego⁵. Teoria neoklasyczna czerpie swe źródła z XIX-wiecznych teorii klasycznych, których podstawę stanowi klasyczna teoria ekonomii autorstwa Adama Smitha. Zwrócono na nią uwagę ze względu na pogarszającą się sytuację państw wysoko rozwiniętych, w tym europejskich. W latach 70., po trzech dekadach wzrostu i stabilizacji, konkurencyjność Europy Zachodniej zaczęła słabnąć. Często słyszy się opinię, że przyczyną załamania były dwa kolejne kryzysy związane z cenami ropy naftowej. Nie da się jednak pominąć błędów politycznych i ogólnych tendencji globalnych, które zaznaczyły się w handlu, technologii i demografii⁶. Przykładem radykalnej zmiany w polityce gospodarczej jest Wielka Brytania pod konserwatywnymi rządami Margaret Thatcher. Mianowicie zarzucono keynesizm, będący drogowskazem dla socjaldemokratów, a nawet socjalliberałów, na rzecz monetaryzmu, w jego odmianie reprezentowanej

³ S. Mikosik, *Teoria rozwoju gospodarczego Josepha A. Schumpetera*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1993, s. 143.

⁴ D. Kamerschen, R. McKenzie, C. Nardinelli (red.), *Ekonomia*, dz. cyt., s. 253.

⁵ D. Begg, S. Fischer, R. Dornbusch (red.), *Ekonomia makroekonomia*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2000, s. 51.

⁶ J. Zielonka, *Europa jako imperium. Nowe spojrzenie na Unię Europejską*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2007, s. 132.

przez tzw. szkołę chicagowską Milтона Friedmana. Strategie te od nazwiska pani premier nazwano thatcheryzmem⁷.

Przywódcy Unii Europejskiej postanowili rozwiązać niektóre problemy gospodarcze i społeczne krajów członkowskich poprzez aktywną politykę regionalną i konwergencję. Konwergencję rozumianą jako proces, którego celem jest niwelowanie różnic pomiędzy krajami oraz ożywienie wzrostu gospodarczego i zatrudnienia w najslabiej rozwiniętych regionach. Polityka regionalna Unii Europejskiej opiera się na założeniu, że Wspólnota będzie dążyła do wspierania spójności ekonomicznej, społecznej i politycznej na swoim obszarze. Belgijski minister spraw zagranicznych Paul Henri Spaak podczas prac nad Traktatem rzymskim opracował raport, w którym proponował powiększenie zasobów poprzez waloryzację regionów opóźnionych w rozwoju i wykorzystanie pozostającej bez pracy siły roboczej. Zalecał również powołanie specjalnego funduszu inwestycyjnego⁸. Friedrich von Hayek twierdził, że kraje Zachodu są bogatsze nie tylko dlatego, że ich wiedza techniczna jest bardziej zaawansowana, ale odwrotnie – ich wiedza techniczna jest bardziej zaawansowana, bo są bogatsze⁹. Z tego powodu w 1958 r. na mocy Traktatu rzymskiego został powołany do życia Europejski Bank Inwestycyjny, zajmujący się udzielaniem pożyczek dla sektora publicznego i prywatnego na projekty europejskie w takich dziedzinach jak:

- spójność i konwergencja regionów UE,
- wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw,
- programy ochrony środowiska,
- badania, rozwój i innowacje,
- transport,
- energia.

Europejski Bank Inwestycyjny jest instytucją o charakterze niezarobkowym, której działalność jest oparta na przesłankach politycznych. Jest europejskim odpowiednikiem Banku Światowego, oferuje na korzystnych warunkach kredyty biedniejszym członkom Unii, wykorzystując kapitał członków zamożniejszych¹⁰. Polityka gospodarcza Unii Europejskiej odnosi się do wielu dziedzin. Bardzo aktywnym organem w ustalaniu nowych ram dotyczących konkurencji, standaryzacji produktów, odpowiedzialności cywilnej producenta oraz rozliczeń handlowych dla krajów członkowskich Unii Europejskiej jest Komisja Europejska¹¹. Stara się ona stworzyć równe szanse funkcjonowania i stabilnego rozwoju wszystkim regionom. Dotyczy

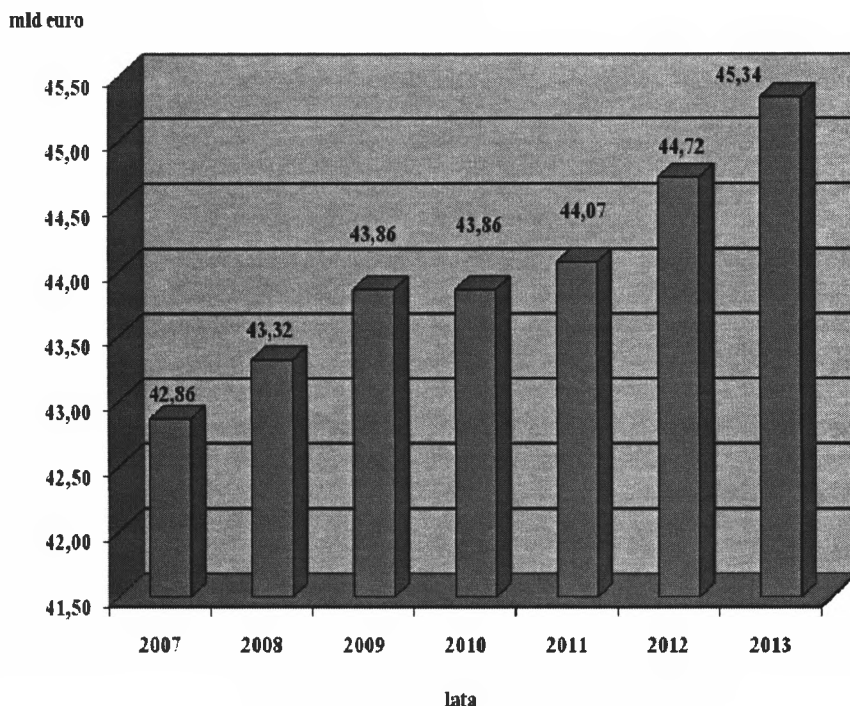
⁷ A. Skrzypek, *Historia społeczna Europy XIX i XX wieku*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2009, s. 246.

⁸ I. Pietrzyk, *Polityka Regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 62.

⁹ F. Hayek, *Konstytucja wolności*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 59.

¹⁰ A. Noble, *Przewodnik po Unii Europejskiej. Od Rzymu do Maastricht i Amsterdamu*, Książka i Wiedza, Warszawa 1998, s. 108.

¹¹ P. Kotler, *Marketing. Analiza, planowanie, wdrażanie i kontrola*, Gebethner i Spółka, Warszawa 1994, s. 153.

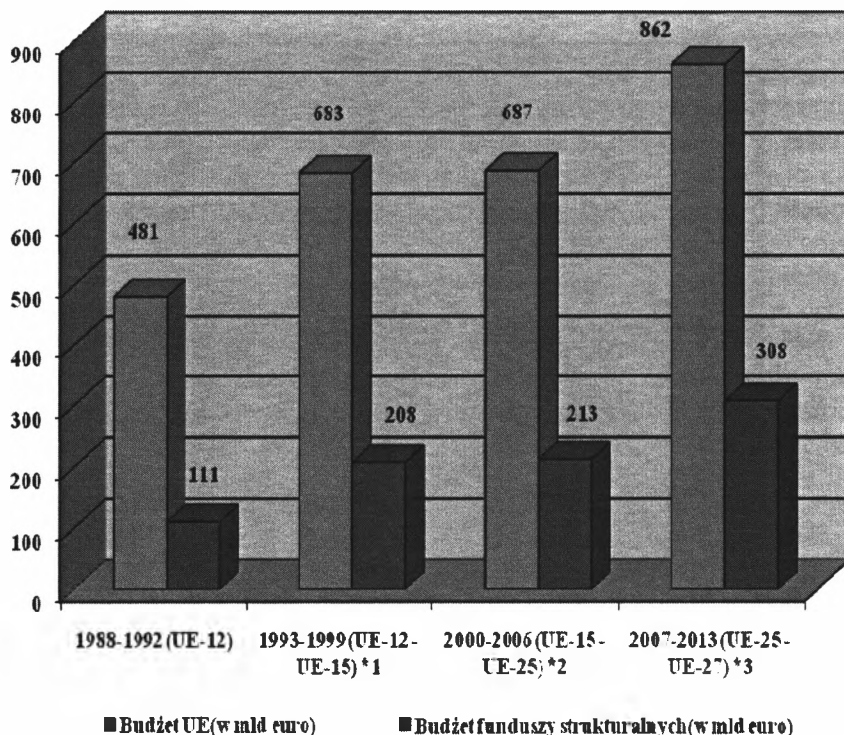
Rys. 1. Roczny podział środków na zobowiązania w latach 2007-2013 na fundusze regionalne, strukturalne, społeczne i spójności

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej*, Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z 11 lipca 2006 r., s. 70.

to starych i nowych członków. Celem koordynacji polityki gospodarczej i strukturalnej, m.in. na rynku towarów i usług, jest sprzyjanie długoterminowej konwergencji gospodarek krajowych, ponieważ ich rozwój decyduje o kierunku rozwoju gospodarki UE¹². Wyjątek stanowi polityka rolna. Kraje tzw. starej Unii korzystają ze znacznie wyższych dopłat niż nowi członkowie.

Obecnie w celu uzyskania spójności ekonomicznej i harmonijnego rozwoju poszczególnych regionów udziela się wsparcia słabo rozwiniętym regionom lub konkretnym gałęziom gospodarki. Politykę regionalną UE zaczęto realizować od 1975 r. wraz z utworzeniem Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, chociaż mechanizmy solidarności, takie jak Europejski Fundusz Społeczny, istniały już od czasów traktatu rzymskiego. Celem tej polityki, której finansowanie opiera się na wielu instrumentach, takich jak EFRR, pakiet Delors'a, II pakiet Delors'a i Agenda 2000,

¹² C. Bahr, *Spójność gospodarcza i społeczna*, [w:] I. Olivares Martinez (red.), *Teksty informacyjne o Unii Europejskiej*, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, Luksemburg 2009, s. 468.

Uwagi: *1 Przystąpienie Austrii, Finlandii i Szwecji w 1995 r.; *2 Przystąpienie Cypru, Czech, Estonii, Węgier, Łotwy, Litwy, Malty, Polski, Słowacji i Słowenii w 2004 r.; *3 Przystąpienie Bułgarii i Rumunii w 2007 r.

Rys. 2. Ewolucja przydziału środków dla funduszy strukturalnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie: I. Katsarova, *Spójność gospodarcza i społeczna*, [w:] I. Olivares Martinez (red.), *Teksty informacyjne o Unii Europejskiej*, dz. cyt., s. 220.

stanowiło dążenie do zmniejszenia dysproporcji w poziomach rozwoju różnych regionów¹³ i osiągnięcia porównywalnego poziomu życia na całym obszarze Unii Europejskiej przy zachowaniu trwałego i stabilnego wzrostu gospodarczego. Dla lat 2007-2013 Unia Europejska wybrała do realizacji trzy cele dla polityki regionalnej:

- konwergencję,
- konkurencyjność regionalną i zatrudnienie,
- europejską współpracę regionalną.

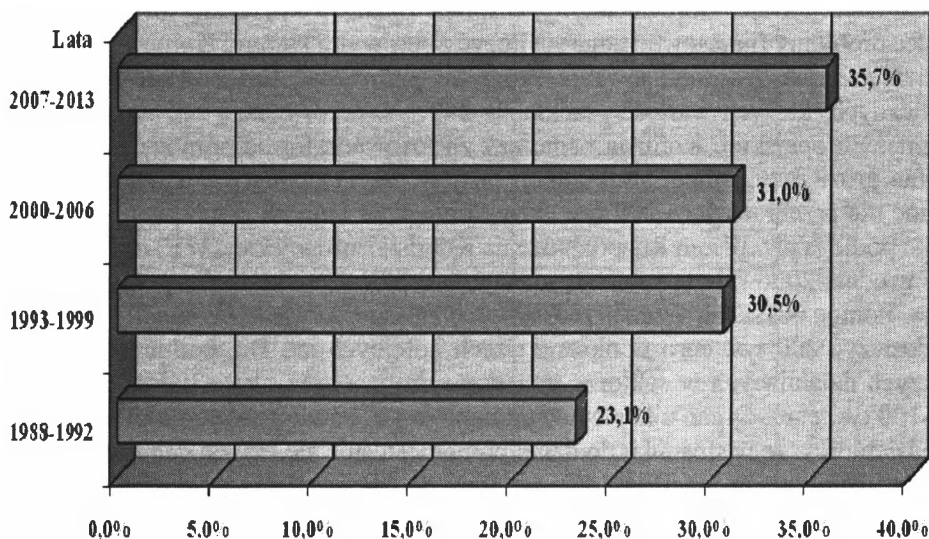
Realizacja powyższych celów oznacza odwołanie się do neoklasycznej i keynesowskiej teorii ekonomii jednocześnie. W przypadku konwergencji makroekon-

¹³ I. Katsarova, *Spójność gospodarcza i społeczna*, dz. cyt., s. 217.

micznej przejaw neoklasycyzmu ekonomicznego charakteryzują następujące wyznaczniki:

- inflacja w państwach chcących przystąpić do unii walutowej nie powinna być większa niż średnia nieważona trzech krajów Unii Europejskiej o najniższej inflacji +1,5 punktu procentowego,
- ograniczenie deficytu budżetowego do poziomu 3% PKB,
- ograniczenie długu publicznego do poziomu 60% PKB,
- ograniczenie wahań kursu walutowego do 15%.

Za politykę pieniężną odpowiada Europejski Bank Centralny, który jest instytucją niezależną od rządów krajów członkowskich oraz Komisji Europejskiej. Stabilność cen jest tylko jednym z priorytetów polityki gospodarczej rządów. Równie ważną rolę odgrywa zatrudnienie. Podstawowym jednak obowiązkiem EBC jest zapewnienie stabilności cen¹⁴.

Rys. 3. Udział budżetu funduszy strukturalnych w budżecie UE (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: I. Katsarova, *Spójność gospodarcza i społeczna*, dz. cyt., s. 220.

Konkurencyjność regionalna i zatrudnienie są realizowane nie tylko za pomocą Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, ale także Europejskiego Funduszu Społecznego. Tak prowadzona polityka regionalna Unii Europejskiej zdaje się wykorzystywać ekonomiczną teorię Keynesa. Unia Europejska interweniuje na obszarach

¹⁴ D. Hansen (red.), *Ekonomiczne aspekty integracji europejskiej*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2003, s. 211.

biednych w celu ich rozwoju gospodarczego i poprawy poziomu życia mieszkańców. Wspiera istniejące przedsiębiorstwa, zwłaszcza małe i średnie, dofinansowując ich projekty inwestycyjne, programy badawcze, podnoszenie kwalifikacji i przekwalifikowanie pracowników. Wspiera również władze samorządowe poprzez dofinansowanie niezbędnych inwestycji w infrastrukturę, ochronę środowiska i transport. Wszystkie te działania prowadzą do wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw, ich innowacyjności, wzrostu zatrudnienia, a w konsekwencji – rozwoju gospodarczego tych regionów. Pozwalają stymulować dostosowania w sferze struktur społeczno-gospodarczych, tak aby regiony i całe gospodarki narodowe stawały się bardziej konkurencyjne¹⁵. W rezultacie przynosi to wzrost zamożności i popytu ludności zamieszkującej obszary uznawane za biedne i o małej aktywności gospodarczej. Istotą tak prowadzonej polityki gospodarczej jest fakt, że Unia nie wspiera „bankrutów”. Przedsiębiorstwa, a nawet całe branże nie mogą liczyć na pomoc finansową tylko dlatego, że znalazły się w trudnej sytuacji.

Co więcej, kraje, które chciałyby wesprzeć finansowo przedsiębiorstwa przeżywające problemy finansowe, mogą się liczyć z surowymi karami. Komisja wnikliwie analizuje wnioski o dofinansowanie. Programy pomocowe, finansowane ze środków publicznych, których wartość przekracza 200 tys. euro, muszą być notyfikowane Komisji Europejskiej. Komisja bada, czy zastosowana forma pomocy nie zakłóca lub nie grozi zakłóceniem konkurencji między przedsiębiorstwami w krajach UE. Pomoc nie przekraczająca 200 tys. euro – pomoc *de minimis* – nie wymaga notyfikacji i podlega przepisom Rozporządzenia Komisji Europejskiej (WE) nr 1998/2006 z 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 traktatu dla pomocy *de minimis*. Pomoc uzyskana przez przedsiębiorcę zgodnie z zasadą *de minimis* nie może przekroczyć 200 tys. euro w okresie trzech kolejnych lat. Dla podmiotów gospodarczych działających w sektorze transportu drogowego pułap ustalono na poziomie 100 tys. euro. Organ udzielający pomocy jest zobowiązany do poinformowania przedsiębiorcy, że w stosunku do danej pomocy stosuje się zasadę *de minimis*.

Uzyskanie przez przedsiębiorcę pomocy podlegającej zasadzie *de minimis* nie wyklucza możliwości otrzymania pomocy państwa w ramach innych programów wymagających notyfikowania. Przepisów prawa o pomocy publicznej nie stosuje się do pomocy państwa skierowanej do sektora rolnictwa. Ma to na celu minimalizację niebezpieczeństwa finansowania nieefektywnych czy bezcelowych inwestycji. W tym przypadku możemy mówić o keynesizmie, ale z pewnymi modyfikacjami.

Należy również zwrócić uwagę na inne niezwykle istotne aspekty polityki gospodarczej Unii Europejskiej – ekologię i wymiar społeczny. Rozwój biedniejszych regionów zatrzymuje ich mieszkańców w domach. Już nie muszą szukać lepszych perspektyw poza miejscem zamieszkania. Zbyt późno dostrzeżono ten problem we wschodnich landach Niemiec. Z powodu upadku wielkich zakładów przemysłowych powstały obszary charakteryzujące się dużym bezrobociem strukturalnym. Brak

¹⁵ E. Kawecka-Wyrzykowska, E. Synowiec (red.), *Unia Europejska*, t. I, Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, Warszawa 2004, s. 281.

Tabela 1. Pomoc publiczna udzielona przez państwa UE w 2006 r.
(bez pomocy udzielonej kolei)

	Wielkość pomocy publicznej w mld euro	Udział pomocy publicznej w PKB
UE-25	66,7	0,58
UE-15	61,1	0,56
UE-10	5,6	0,91
Austria	2,3	0,90
Belgia	1,2	0,39
Cypr	0,1	0,76
Czechy	0,8	0,66
Dania	1,3	0,59
Estonia	0,1	0,41
Finlandia	2,6	1,53
Francja	10,4	0,58
Grecja	0,6	0,26
Hiszpania	4,9	0,50
Holandia	1,9	0,35
Irlandia	10,0	0,57
Litwa	0,1	0,54
Luksemburg	0,1	0,32
Łotwa	0,3	1,80
Malta	0,1	2,29
Niemcy	20,2	0,87
Polska	2,3	0,85
Portugalia	1,5	0,93
Słowacja	0,2	0,51
Słowenia	0,3	0,83
Szwecja	3,5	1,15
Węgry	3,5	1,15
Wielka Brytania	4,2	0,22
Włochy	5,5	0,37

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Report from the Commission State Aid Scoreboard, Autumn 2007 Update, COM (2007) 791 final, Brussels, 13.12.2007, s. 8.*

możliwości znalezienia pracy w pobliżu miejsca zamieszkania spowodował masowy *exodus* do landów zachodnich, zwłaszcza do ośrodków wielkomiejskich, gdzie szansa na znalezienie dobrej pracy była zdecydowanie większa. Migracja do dużych

ośrodków miejskich powoduje wzrost liczby ludności i większe obciążenie dla środowiska naturalnego. Przyrost zagęszczenia populacji na stosunkowo niewielkim obszarze powoduje większe zapotrzebowanie na usługi komunalne. Większe jest spożycie wody pitnej. Więcej ludzi to również więcej ścieków, śmieci i wszelkiego rodzaju zanieczyszczeń. To również większe zapotrzebowanie na nośniki energii. Konsekwencją jest wzrost zanieczyszczenia środowiska naturalnego. Masowa migracja jest szkodliwa również ze względów społecznych. Powoduje upadek lokalnych społeczności, rozerwanie więzów społecznych i rodzinnych.

W minionych dwóch latach byliśmy świadkami intensywnych działań interwencyjnych prowadzonych przez kraje wysoko uprzemysłowione, takie jak USA, Wielka Brytania, Francja czy Niemcy. Bezpośrednią ich przyczynę należy upatrywać w pojawieniu się światowego kryzysu finansowego zapoczątkowanego w 2007 r. w USA. Jego źródłem była błędna polityka prezesa Banku Rezerw Federalnych Alana Greenspana oraz administracji Białego Domu. Zdaniem Johana Taylora, winnych było wielu i w wielu miejscach popełniono błędy. Taylor nie ma wątpliwości co do winy rządu, banku centralnego czy departamentu skarbu, ale także gigantów rynku hipotecznego, Fannie May i Freddie Mac – instytucji *quasi-rządowych*¹⁶. Kryzysy finansowe, jak pokazują obserwacje z ostatnich lat, stały się relatywnie częstym zjawiskiem na różnych obszarach. Wydaje się, że wraz z postępującą globalizacją stabilizacja tego sektora jest zadaniem trudnym, wymagającym szczególnej rozwagi i odpowiedzialności w prowadzeniu polityki gospodarczej¹⁷. Nadmierna stymulacja doprowadziła w konsekwencji do „przegrzania” koniunktury, zamykając kolejny cykl gospodarczy. Cykl gospodarczy to powracające nieregularnie wahania poziomu ogólnej działalności gospodarczej lub zestaw krótkoterminowych jej wahań w górę i w dół w ramach głównego, długookresowego trendu. Cykle gospodarcze obejmują cztery fazy: recesję, dno koniunktury, ożywienie i szczyt. Gdy realny produkt narodowy brutto przestaje spadać, a bezrobocie wzrastać, osiągnane jest dno cyklu gospodarczego¹⁸.

Noblista Robert Solow stwierdził, że w Stanach Zjednoczonych w XXI w. zdecydowanie wzrosła, ponad trend wieloletni, liczba budowanych i sprzedawanych domów¹⁹. Jednocześnie gwałtownie rozwinął się rynek tzw. *subprime* – mało wiarogodnych kredytów hipotecznych, których spłata była obciążona dużym ryzykiem. Najszybsza ekspansja nastąpiła w latach 2001-2006, gdy wartość ryzykownych kredytów wzrosła ze 190 do 600 mld dolarów, co oznaczało zwiększenie udziału w rynku z 8,6% do 20,1%. Jej powodem była rosnąca bardzo szybko od 2001 r. war-

¹⁶ A. Lubowski, *Z damą pik w rękawie. Rozmowa z prof. Johnem B. Taylorem z Uniwersytetu Stanforda i Instytutu Hoovera*, „Polityka”, 27.02.2010, nr 9 (2745), s. 48.

¹⁷ M. Wróblewski, *Międzynarodowy Fundusz Walutowy i Bank Światowy wobec kryzysów walutowych*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009, s. 119.

¹⁸ D. Kamerschen, R. McKenzie, C. Nardinelli (red.), *Ekonomia*, dz. cyt., s. 152.

¹⁹ W. Szymański, *Kryzys globalny. Pierwsze przybliżenie*, Difin, Warszawa 2009, s. 100.

tość nieruchomości i możliwość przenoszenia ryzyka na inne podmioty rynku finansowego²⁰. Rozwój akcji kredytowej na rynku kredytów hipotecznych doprowadził do sztucznej, oderwanej od rzeczywistej wyceny wzrostu wartości nieruchomości w USA. To efekt ustanowionych przez Bank Rezerw Federalnych, kierowany przez Alana Greenspana, rażąco niskich stóp procentowych, których sposób ustalania radykalnie odbiegał od reguły Taylora. Dodatkowo nastąpiło rozdawnictwo kredytów każdemu, kto wyraził chęć ich zaciągnięcia. Kredyt mógł otrzymać każdy, bez względu na to, czy posiadał wiarygodność kredytową, czy nie. Sytuacje te najlepiej obrazuje przykład klientów banków określanych jako NINJA (ang. *no income, no Job, no assets*), a więc osobom bez dochodów, pracy i możliwości dania bankowi zastawu. Jako zastaw potraktowano oczekiwany wzrost wartości domów kupionych na kredyt²¹. Z chwilą wzrostu oprocentowania wielu właścicielom domów na kredyt w oczy zajrzało widmo bankructwa. Koszt obsługi kredytu był zbyt wysoki. Nie byli w stanie spłacać zaciągniętych pożyczek.

Kryzys światowy ostatnich lat spowodował ponowne starcie się dwóch wielkich teorii ekonomicznych – klasycznej i Keynesa. Dualizm ekonomiczny jako podstawa polityki gospodarczej Unii Europejskiej okazał się w pewnej chwili niewystarczający z powodu zewnętrznych czynników ekonomicznych, takich jak kryzys rynku kredytów hipotecznych w USA. Wiele europejskich instytucji finansowych ulokowało swe aktywa za oceanem i stało się ofiarami utraty ich wartości, co w konsekwencji rozszerzyło kryzys na Europę. Zjawisko transmisji kryzysów finansowych, określane jako „efekt zarażania” (ang. *Contagion effect*), najczęściej oznacza swoistą dyfuzję poważnych wstrząsów w wyniku istnienia finansowej i realnej współzależności między różnymi gospodarkami²². Według Philipa Kotlera, znaleźliśmy się w dobie turbulencji, a gospodarka światowa w stanie dysharmonii. Przywrócenie harmonii wymaga szybkich i radykalnych działań interwencyjnych. Ten interwencjonizm to nic innego jak realizacja wizji Keynesa. Jesteśmy świadkami interwencji ze strony państwa w wielu krajach. W USA rząd przeznaczył gigantyczne środki finansowe na ratowanie sektora finansowego i branży motoryzacyjnej. Co więcej, obywatele USA dostali dodatkowe pieniądze w celu pobudzenia konsumpcji i koniunktury. Również rządy europejskie postanowiły wesprzeć pobudzanie koniunktury, zwłaszcza przemysł motoryzacyjny poprzez dopłaty do zakupów nowych samochodów przez klientów indywidualnych. Co ciekawe, dopłaty były wypłacane np. w przypadku Niemiec również za samochody wyprodukowane w innych krajach członkowskich Unii, w tym w Polsce. Zastosowanie jakichkolwiek restrykcji w tym zakresie byłoby

²⁰ A. Kacprzyk, *Obecny kryzys finansowy – przyczyny i terapia*, [w:] J. Bednarczyk, S. Bukowski, J. Misala (red.), *Współczesny kryzys gospodarczy*, CEDEWU.PL Wydawnictwa Fachowe, Warszawa 2009, s. 84.

²¹ W. Kasperkiewicz, *Obecny kryzys finansowy – przyczyny i terapia*, [w:] *Współczesny kryzys gospodarczy*, dz. cyt., s. 35.

²² M. Wróblewski, *Międzynarodowy Fundusz Walutowy...*, dz. cyt., s. 124.

sprzeczne z prawem unijnym. Tym sposobem Polska stała się mimowolnym beneficjentem interwencjonizmu zamożniejszych krajów UE.

Spore środki publiczne zostały również wydatkowane na ratowanie sektora finansowego w poszczególnych krajach. Masowy upadek dużych instytucji finansowych mógłby być początkiem efektu domina o niewyobrażalnych w skutkach konsekwencjach. Dualizm ekonomiczny może się okazać sposobem na łagodzenie skutków pojawiających się kryzysów gospodarczych i bardzo skrajnych wahań występujących w cyklach w ramach trendu długookresowego. Działania Unii Europejskiej, polegające na ograniczonym interwencjonizmie w ramach polityki regionalnej i wdrażania procesu konwergencji, są stosunkowo bezpiecznym rozwiązaniem. Jest to forma stymulacji aktywności gospodarczej, która nie wywołuje jednak bezpośrednich zagrożeń, takich jak choćby sztuczne podtrzymywanie koniunktury mogące doprowadzić do jej „przegrzania”. Dziś trudno to jeszcze jednoznacznie stwierdzić, gdyż jest to proces wymagający wieloletnich badań i obserwacji. Najwcześniej za kilka, a może nawet kilkanaście lat będziemy mogli definitywnie powiedzieć, czy tak prowadzona polityka gospodarcza przyniosła pozytywne i trwałe efekty.

Podsumowanie

Polityka ekonomiczna prowadzona przez Unię Europejską jest swego rodzaju dualizmem ekonomicznym. Bez wątplenia można stwierdzić, że w skali globalnej polityka gospodarcza UE jest przykładem polityki liberalnej, opartej na teorii neoklasycznej. Natomiast polityka regionalna jest przykładem ograniczonego interwencjonizmu, którego celem jest wsparcie rozwoju w regionach. Interwencjonizm regionalny jest szczególną formą wsparcia. Obejmuje okresowo wybrane obszary, których poziom rozwoju odbiega w sposób znaczący od średniej europejskiej. Podpisując Traktat rzymski w 1957 r., Francja, Włochy, Holandia, Belgia oraz Luksemburg miały na względzie wyraźnie określony cel: stworzenie wspólnoty blisko związanych podmiotów, unii zdolnej zagwarantować pokój i zapewnić dobrobyt²³. Założenia te udało się w pewnym sensie uzyskać, a na pewno zmniejszyć różnice w poziomie życia pomiędzy najstarszymi członkami Unii Europejskiej i zapewnić ich względnie stabilny rozwój. Można więc oczekiwać, że podobne rezultaty uda się osiągnąć również w przypadku nowych członków.

²³ G. Verhofstadt, Stany zjednoczone Europy. Manifest dla nowej Europy, Guy Verhofstadt, Warszawa 2007, s. 21.

Literatura

- Bahr C., *Spójność gospodarcza i społeczna*, [w:] I. Olivares Martinez (red.), *Teksty informacyjne o Unii Europejskiej*, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, Luksemburg 2009.
- Begg D., Fischer S., Dornbusch R. (red.), *Ekonomia makroekonomia*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2000.
- Hansen D. (red.), *Ekonomiczne aspekty integracji europejskiej*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2003.
- Hayek F., *Konstytucja wolności*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
- Kacprzyk A., *Obecny kryzys finansowy – przyczyny i terapia*, [w:] J. Bednarczyk, S. Bukowski, J. Misala (red.), *Współczesny kryzys gospodarczy*, CEDEWU.PL Wydawnictwa Fachowe, Warszawa 2009.
- Kamerschen D., McKenzie R., Nardinelli C. (red.), *Ekonomia*, Fundacja Gospodarcza NSZZ Solidarność, 1993.
- Kasperkiewicz W., *Obecny kryzys finansowy – przyczyny i terapia*, [w:] J. Bednarczyk, S. Bukowski, J. Misala (red.), *Współczesny kryzys gospodarczy*, CEDEWU.PL Wydawnictwa Fachowe, Warszawa 2009.
- Katsarova I., *Spójność gospodarcza i społeczna*, [w:] I. Olivares Martinez (red.), *Teksty informacyjne o Unii Europejskiej*, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, Luksemburg 2009.
- Kawecka-Wyrzykowska E., Synowiec E. (red.), *Unia Europejska*, t. I, Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, Warszawa 2004.
- Kotler P., *Marketing. Analiza, planowanie, wdrażanie i kontrola*, Gebethner i Spółka, Warszawa 1994.
- Lubowski A., *Z damą pik w rękawie. Rozmowa z prof. Johnem B. Taylorem z Uniwersytetu Stanforda i Instytutu Hoovera*, „Polityka” 27.02.2010, nr 9 (2745).
- Mikosik S., *Teoria rozwoju gospodarczego Josepha A. Schumpetera*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1993.
- Morawski W., *Kronika kryzysów gospodarczych*, Wydawnictwo TRIO, Warszawa 2003.
- Noble A., *Przewodnik po Unii Europejskiej. Od Rzymu do Maastricht i Amsterdamu*, Książka i Wiedza, Warszawa 1998.
- Pietrzyk I., *Polityka Regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
- Skrzypek A., *Historia społeczna Europy XIX i XX wieku*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2009.
- Szymański W., *Kryzys globalny. Pierwsze przybliżenie*, Difin, Warszawa 2009.
- Wróblewski M., *Międzynarodowy Fundusz Walutowy i Bank Światowy wobec kryzysów walutowych*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009.
- Verhofstadt G., *Stany zjednoczone Europy. Manifest dla nowej Europy*, Guy Verhofstadt, Warszawa 2007.
- Zielonka J., *Europa jako imperium. Nowe spojrzenie na Unię Europejską*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2007.

IMPACT OF COHESION POLICY OF THE EUROPEAN UNION ON THE DEVELOPMENT AND INCREASE OF THE COMPETITIVENESS OF REGIONS

Summary: The paper presents a new insight on cohesion policy and its impact on the European economy. Economic policy of the European Union is based on the theory of liberal neoclassic economics. However, the use of regionally limited economic interventionism is

accepted. In this way the poorer regions receive support, which stimulates their economic development. It is expected that as the economic strategy will bring in the future the harmonious and stable development of the EU member countries, as well as contribute to compensate for differences in standards and the conditions of life in the member countries. The European economic programme contributes to the sustainable and stable economic development. It helps soften the cyclically emerging economic crises. The worldwide economic downturn in recent years has been the opportunity to blast theory and protesters of two economic – classic and Keynes. The roles and responsibility of the state in the field of economic policy have been again considered.

Keywords: cohesion policy, European Union, economic depression, economic intervention.